

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Доноси и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 4. У Сомбору 29. фебруара 1884. Год. XVI.

ДУХ ДИСЦИПЛИНЕ У ВАСПИТАЊУ.

Недавно је у седници академије моралних и политичних наука уважени француски педагог *Греар*, кога је Фери, док је био министром наставе, прозвао „првим учитељем Француске“, читао опширну и врло интересантну расправу о *духу дисциплине у васпитању*.

Греар баца најпре поглед на неколико теорија, које су постављане погледом на сама начела васпитне дисциплине и од којих неке не заступају ништа мање него подпуно одстранење сваког кажњења. Таква је била система Жансениста, по којој је „дете пало биће, наклоњено злу, те се мора у истој мери чувати од узношења хвалом и изазивања кажњењем.“ Ж. Ж. Русо дошао је до истог резултата полазећи са сасвим противног становишта, т. ј. да је „све добро што изађе из руку створиоца ствари; све се исквари у рукама човечијим“; одкуда закључује да се сав посао васпитања има састојати једино у „повраћању детета природи.“ Дакле ни награде ни казни. Сама природа казниће већ дете, ако преступи њене законе. Не верујући као Русо у исконску доброту детета заступа и Херберт Спенсер мњење, да не може бити бољег учитеља него што је природа или, што излази на исто, моћ околности. Али Греар не треба много да се труди, да докаже, да се та „дисциплина природних реакција“ не може да примене у васпитању омладине.

„Ако ученик, говори он, не чини, или не чини као што треба своју ученичку дужност, ако не дисциплинише свој дух и свој карактер, ако његова околина одлаже поправку његових погрешака док се те погрешке не јаве у својим последицама, онда то значи стављати читав његов живот на коцку“ . . . Чекају да се млад човек научи цигло својим сопственим погрешкама, није ли зар то најопаснија сањарија? „Дисциплина реак-

пија“ је иначе погледом на дете сурова до неправде, јер каштига, коју деле природне реакције, врло је често изван сваке размере са погрешком: и смрт може да буде посљедак просте какве несмотрености. Сем тога пребацује Греар доктрини Спенсеровој, да је основана на начелу, које нема ни добра ни зла у себи, по ком вредност некога чина опредељује само резултат; тим начином долазимо до апсолуције или управо до глорификације успеха и до негације свега морала. Спенсер не помиње у својим разлагањима ни један једини пут реч дужност. Нека млад човек временом доспе до тога, да буде обазриви и одговорни суђаја својих дела, то је њему сва циљ и сва благодат васпитања. Блудња је заиста, кад се сматра та дисциплина за једину и непогрешиву.

По назорима свију криминалиста у педагогији нема васпитања без поштовања, ни поштовања без ауторитета, ни ауторитета без запта; али снага запта лежи баш у идеји, коју има о њему онај, што му се повинује и коју му даје онај, што га примењује. Предлагали су, па и покушавали, да се ученицима повери брига, да досуђују награде. Помишљали су и на то, да им се остави, да изричу и каштиге. Рационалности је идеја, али није такођер практична, да се састави законик, поред ког неби тако рећи имала никаква интереса лица, која врше правосуђе и који би ставио дете неким начином пред мрамор закона. Праведна и делатна примена казни у васпитању уопште је ствар такта, оштроумља, мере и њен учинак зависи у многоме од уплива и моралног ауторитета учитељевог: васпитање мора данас — ма каква улога била одређена другим чиниоцима — да прихвати разум као главну полуку и његова циљ има се састојати у образовању моралне личности детета, оно треба да га начини господарем над собом, т. ј. да га начини човеком.

Ваља знати да ли се и у којим приликама се не слаже та рационална дисциплина са системом јавног васпитања. Ради тога испитује Греар добре и рђаве стране те системе. Што се добрих страна тиче то је извесно, да јавно васпитање и уопште заједничко васпитање развија у деци чувство моралне једнакости, сношљивости, правде, поштовање за надмоћност (супериоритет) интелигенције и карактера, дух слободе и лојалности. Друге користи ове системе долазе још од заједничког живљења, од одношаја према учитељима и учешћа у истом занимању. За тим је строг ред, ком су сви подвржени, први елемент добре ин-

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

телектуалне и моралне хигијене као и не мање добре физичке хигијене. Греар посматра још и важност навике у васпитању. Али он признаје да општи пут, који је посљедак заједничких вежбања, не може да буде довољан, да даде сваком карактеру онај нарочити правац, који му је потребан.

Приступајући рђавим странама јавнога васпитања примећује учени академик, да се те рђаве стране приписују већином интернату, али да ни најжешћи противници интерната не могу да му одрекну ни потребу да постоји, ни — у извесним случајевима — благодетан уплив. У истини се не напада толико сам интернат колико прилике у којима се данас налази; у те спада прекомерно нагомилање, које не само за интернисте, него и за екстериисте прелази сваку меру. Први лек, који им је у данашњем њиховом стању потребан, састоји се у смањивању броја питомаца. У истој мери желити би им било још и друге реформе, од којих неке не зависе од законодавца, бар не непосредно. Људи, вели Греар, опи су увек најважнији у човечанским установама.

Заиста да у стварима васпитања ни најбоље установе не вреде толико, колико они, који их примећују. С друге стране ма какве биле поправке унесене у систему јавнога васпитања ипак оне не могу своје потпуно дејство да покажу без садејства најпре породице, а после свијух живих чинилаца у друштву; а ту се мора на жалост да примети, да учитељи не налазе увек потпоре код породица, које често баш као да се труде да потару све добро, што они учине и да парализују сав њихов рад. Греар расправља о том предмету пуно жива интереса и сасвим праведно, и задржава се код знамените улоге, коју јавно васпитање оставља породици; улога, која се не састоји само у спремању детета за то васпитање, него и да потпомажу, да непрекидно понуђују дело учитеља, који подељују васпитање и дају му правац.

Најпосле додаје Греар, да ће та сарадња породице у толико сретније учинке произвести, ако нађе потпору јавнога мњења. Без сумње треба деца да се спремају да буду људи свог времена и своје отаџбине; али друга је ствар спремање младих људи за живот и друга ствар учествовање њихово у истом пре времена. Породица и јавно мњење, у споразумљењу са васпитачима, морају да чувају праг наставних завода од свију спољашних потреса. Пустимо омладину да потпуно

испава свој сан, ако желимо да је видимо храбра и узвишена срца, кад куцне за њу час рада.

ПОЗИВ УЧИТЕЉЕВ.*)

„ паси агнци моја.“
Св. П.

Сама реч „учитељ“ довољан нам је тумач значења оног, који носи овај назив на себи. Учитељ је дакле онај, који друге учи. Ово се учење састоји у настављању разних предмета, који се односе на моралну и материјалну страну васпитаника и у васпитању душе и срца младога света. То је онај човек, пред кога родитељ доведе своје највеће благо; оно благо, којим га је природа обдарила; у коме сваки родитељ сву своју срећу налази. Доводи га пред човека, коме га поверава надајући се да ће улити у њега хране, која ће му бити доживотна храна; храна душе и тела.

На питање:

Ко је учитељ?

Ево како одговара славни немачки педагог К. Шмидт:

Der Wahrheit sucht,
der Freiheit liebt,
der Liebe will.

— Учитељ је, који истину тражи. Истина је сам човечији дух — елемент у ком живи. Истина је његова храна, његова тежња, његова цел. његов свети адиђар. Човечији дух, који је бригу и старање за истину изгубио, изгубио се сам. Само онај, који се држи увек истине, који се бори против лажи и предрасуда, против глупости и таме, то је прави човек, Многи су борци за истину пострадали, али су ипак победили, ако нису они лично, али су њихове идеје као такве победиле; за ово стотинама небројено примера имамо у светској и у црквено-хришћанској историји.

Истина није далеко од нас, треба је само чистим душевним очима тражити, па ћемо је наћи; она нам изилази као светли зраци сунчеви. Сама нам природа пружа чисту истину; светска историја показује нам је; а религија христијанска нам ју даје.

Ако истину тражиш, мораш природу волети. Природа обухвата и продире човека; он је сам природа. У његовом постанку, у његовом развоју, у његовим наклоностима и у његовим радњама припада он законима природе. И једино као таковога дух Божији узноси и узвишује над осталим створовима; он му даје моћ, да разликује истину од лажи и да се гнуша овог последњег порока. Он му даје свестрану увиђавност; ко ње нема, то није учитељ. С тога се у првој линији изискује од учитеља, да природу добро проучава, да се упознаје са законима њеним, да увиди важност дела руку Божијих. Тада на основу правог проучавања имаће и праву истиниту веру у Бога. Ово мора да важи и за свештеника као и за учитеља.

Славни немачки реформатор Лутер је сам у управљеном писму на Меланхтона о природи следеће рекао: „*Vehementer et toto coelo errare senseo, qui philosophiam et naturae cognitionem inutilem putant theologiae.*“

*) Ово је одломак из повећег рукописног дела: „Списки учитељ и свештеник.“

www.unilib.rs Оно је учитељ, који на основу истинских података себи душевне
Ухране тражи, он се том храном пита и снажи, да боље и светлије може
животом истине у народу свом осветлити.

Али и религија је истинита — Зато сваки учитељ треба да појми
значај религије, њене свете и необориве основе, којима она сваког води
оном идеалу, за којим сваки човек треба да тежи, да би могао постићи
у правом смислу оно, на што је опредељен. У првој линији се то иште
од учитеља, да религију целог века свог штудира, да мудре савете, који
су изложени у св. законима Божијим сам извршује и децу на њи упу-
ћује; да на основу ових хришћанске врлине у младанка срца усађује.

Сваки прави учитељ мора се држати позитивности религије своје.
Празна реч није позитивност. Позитивност је вечита истина: „Бог је љу-
бав, и ко у љубави пребива, тај пребива у Богу а Бог у њему.“ Пози-
тивност је дубока наука: „Ја и Отац смо једно“; али и: „ви сте сви
браћа!“ Позитивност је она најсветија наука: „Љуби Госиода Бога сво-
јега свијем срцем својијем, и свом душом својом, и свом силом својом и свом
мисли својом. Ово је прва и највећа заповед. А друга је као и ова: љуби
ближњег својег као самог себе“ (Мат. 22., 37., 39). Позитивност је Еван-
гелије љубави. — То је извор одакле сваки учитељ ваља себи науку да
црпи и по св. изреци: . . . *часи ашци моја*, међу невине јагањце, међу
мали свет, међу узданицу народњу, међу најњекнији створ овога света,
најсветију науку ту да сеје и распростире.

Ако се дакле учитељ буде *Богу, природи и историји* обраћао; ако
буде то троје целог века свога разумно проучавао: он ће тада постићи
највећу и истиниту науку живота; он ће тиме постићи живо веровање у
Свевишњег. — Франке вели: „Један драм живог веровања више важи
него цента простог историчног знања; и једна кап истините љубави је веће
важности него пуно знања свих тајана.“ — Учитељ тиме може учити себе
и људе познавати, и на основу самопознавања, кадар ће он бити цео
свој рад и сву своју бригу улагати за средство да определењу целъ по-
стигне. Са свим је против природног закона да некоме допуњујемо недо-
статак а требамо га прво сами за себе, или пак увиђамо да нам недо-
стаје а незнамо чиме га ваља надокнадити. Прво се дакле иште од учи-
теља самопознавање и познавање других. По том му је нуждна теорија,
коју треба да у праксу приводи; јер замишљати праксу без теорије, за-
почињати грађење без основе, или какво дело без замисли — јесте права
безсмислица. Тим начином ваља и деци отворати очи, којима ће да по-
знаду праву истину. (Свршиће се.)

ШКОЛА РАДА.

(Свршетак.)

Нужда, да се настава рада уведе у школе васпитаонице, после
досад наведених непобитних разлога, очевидна је; само је потешкоћа,
како да се то питање реши?

Пре свега стоји то, да се ништа не може учинити наједаред или
силом, него мора да се полази путем, који је новија дидактика са ува-

Њањем *шмастикe, музике и цртања* у ствари обелсжила и пошла. У том погледу може *Барлеов* васпитни завод у *Липском*, завод у *Шнеифенталу* код Готе и школа рада за домаћу посленост у *Берлину* за углед да послужи. У свима земљама, у којима је ручан рад скопчан са школском наставом, стоји Данска и Шведска у првој линији.

Све то има да се упише у заслугу једном човеку, који је сав свој живот посветио тој идеји, а то је дански коњички капетан (ритмајстер) *Клаузон-Кас*, кога одношаји оне вароши, где је његов гарнизон био, нагонише, да наставу деце у своје руке узме. У овом послу држаше се он свога васпитног система, у ком поред душевног изражања и вежбања ручнога рада веома знатну улогу имађаше и на који се угледаше многе породице. Додније иступи коначно из вјекe и посвети се једино васпитању деце. Његова тежња не беше управљена школи, него кући и породици, за коју је основао друштво „домаће радиности“, код којег чланови породице нађоше кориснога занимања. Тим се начином крeпио живот породички, чувао опасности лењовања, унапредила домаћа радиност, општа вештина народа подигла и благослов рада као извор праве радости и среће живота к свести народа предочила.

У почетку године 1873. основа Клаузон-Кас друштво „*оште данске домаће радиности*“, којег беше задаћа: да мање локалне заводе и поједине за ствар вредних и радених људи побуди, да прикупљају и прибирају ствари за углед, оснују школу за изражавање учитељских сила, да потребите моделе за рад набаве и продају, да куповину сировине унапреди и да приређује изложбе тих радова. Укратко: да све расстројене снаге у земљи у једну целину прибере и организује у интересу унапређења наставе рада.

Друштво „домаће радиности“ у Копенхагену изражава учитељске снаге и руководи читав апарат. Задруге местне „домаће радиности“ оснивају школе радионице, у којима се изучавају елементи разног рукоделства. Те школе радионице распрострањене се по целој Шведској и по највише стоје у свези са народном основном школом. И овде се извршио други део Клаузон-Касове тежње, да наине — у ручном раду лежеће васпитне моменте, спајањем школе радионице са школом учења, за васпитање младежи делотворнима учини.

О суштини школе рада говори Клаузон-Кас сам овако: „Цељ ручнога рада и школе домаће радиности јесте, да лакоћу руку к д деце и природну способност њихову за „ручан рад“ пробуди и развије, да за рана око и руку изобрази и да се тим припреми дете за практичан положај у животу, да школи *учења* буде рукапомоћ и правим брижљиво обрађеним системом унапреди школе стручне, које се могу довести у свезу са ручним радом. Њихова цељ прстире се даље, да се детету покаже, како ће се корисно занимати, играти, да се тим обезбеди и сачува лењости, беспосличарења и од свих оних зала, која отуда проистичу; да му чешће даду прилику, да се радује своме рукотвору и производу, да напослетку задовољи своју тежњу к стварању.

Школа ручнога рада хоће свима својима ученицима да даде практичан поглед на живот, да их поучи, како ће у многим случајевима сами

WWW.UNI

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

себи помоћи, као што данас и најмања рукопомоћ од самих рукоделаца долази, јер код већине оскудева способност и увиђавност да сами себи помажу. Школа рада има да произведе поштовање рукодељства и вешта рукоделца да подигне.

Учевни течај, у којем Клаузон-Кас спрема своје питомце, траје само 6 недеља и то за време летњих ферија, јер овде се не ради о потпуном и савршеном изучавању заната, него о томе, да се ученици упознају са елементима разних ручних радова.

Зато морају тако удешени бити, да их свако без велике техничке припреме изучи и у својој кући правити може; оне морају даље изналажењем предмета имати цел, која васпитно упливише и која се у својој кући или продајом употребити може. По овоме вежбају се у појединим одељењима: везивањем књига, прављењем ствари од папира; праве разне сандучиће и кутије; из столарства: употреба тестере и ренда; састављање разних орманчића, полирање истих, прављење разних палица, ножница, сланица, правачника и т. д.; из иконорезарства: резање оплата за иконе и огледала, резање разних орнамената и лишћа; плетење црних и белих котарица, саџурица и котарчица; везивање и уметање четака и једноставно плетење са сламом и рогозом

Овакове школе радионице најбоље напредују и производе у Ландсхрони и Шреденбургу. У мушкој школи прве вароши настава је ручнога рада обигаторна. Она се састоји из столарског, токарског и резарског рада. Дневна настава у овој школи траје изменице 5—6 сати, од којих два сата спадају на ручан рад и то тако: да док се половина разреда наизменце пре подне бави ручним радом, дотле се друга половина у исто време умно занима и вежба. Ручан рад предузима се у засебној према броју деце згодно удешеној радионици, а осем ове налази се једно одељење, у ком је смештено градиво за рад и оруђа. У тој радионици смештено је 8 столова за токарске послове; 6 столова за рендисање, које заједно са осталим прибором и материјалом 1172 кронера вреди.

Изложба, која приликом држаног испита г. 1876 приређена беше, показиваше омањих стругарских ствари, као што су: тањирчићи, кутије, разна бурад, разна ручна оруђа; из столарства: колица, пљуваонице, мале орманчиће и разне моделе и т. д. Сви ови предмети показиваху довољну вештину и беху самостални рукотвори дечији. У последње време обухвата ручан рад и везивање четака, плетење котарица и даје се прилика, да ученици у општинском врту упознају се са баштованством и воћарством. Ученици, који се посвете изучавању овога, ослобођени су после подне од похађања школе онога дана, када се у врту баве.

Производи ове школе (у Ландсхрони имаде овакова школа и за девојке) беху изложени г. 1873. на бечкој светској изложби, те беху награђени златном медаљом за заслуге. У Немачкој, Холанду, Белгији, Францеској и Швајцарској покушавају, да оваке школе заведе, те им истичу за цел час *педагошки* час онет *привредни*. И бечко педагошко друштво изјавило се за уважање оваких школа, којима би служила за основ начела, предложена од професора Дајнхарда. Ево тих резолуција:

www.unilib.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

I. Уважање практичног и стварајућег (ручног) рада у основне школе јесте педагошка нужда и потреба.

II. Практичан рад треба према теоретичној настави ставити у одређени одношај тако, да један другог потпомажу и унапређују. Они требају да образују ученике: теоретично, естетично и практично.

III. Најзгоднија настава (подела) практичног рада налази се у баштованству и рукоделству; при свакој школи мора бити школски врт.

IV. Један део Фребловог дечијег занимања у врту сувише је преран и спада у основну школу где се има развити и продужити.

V. Околности времена изискују, да се поред јавних школа оснивају и школе радионице, које да буду необавезне; у овим школама — без да изгубе што од свога васпитног карактера, имају се израђивати корисне и употребљиве ствари.

VI. Управа и руковођење ових школа да се повери народним учитељима, који су у овој струци извежбани и изучени.

Превео

И. Рад,

равн. учитељ.

КЛОСТЕРСКО ВАСПИТАЊЕ И ОБРАЗОВАЊЕ.

Мало који родитељски дом може да пружи млађем нараштају своје оно васпитање и образовање, које је човеку нужно у животу. Та је невоља створила школе забавишта, разне интернате (алумнате, институте) и све друге јавне и приватне учевне заводе. Човек се васпитава за живот, а начин којим се то васпитање врши треба да је сагласан начелима разумне педагогике. Криво васпитање направи човека странцем у својој рођеној околици, ствара му неприлике и невоље кроз читав његов живот, оно га укратко учини несрећним.

Међу лоше васпитаоце броје се данас калуђерице, а између свију васпитних завода на најлошем су гласу такозвани клоостери, у којима су покретачи свеколиког рада жене и девојке, које су се света одрекле. Вика на ове заводе оправдана је посве, а питомице, које из таквих завода изађу, понесу собом довољно знакова несувременог скученог образовања, пак и најслабијим посматрањем опази се разлика између ових и оних са јавних завода, са екстерната. Човек са здравим мозгом у глави никад неће ни помислити, да своју девојчицу повери васпитачицама, које су се *света одрекле*, јер ове већ из принципа немогу никада спремити *за свет*. — Лозинка је данашњега доба *слобода*, а ове је најмање у клоостерском интернату.

Где су млађем нараштају непрестанце пред очима црне слике, намргођена лица, где се чују само опоре и осорне речи деспотског старешине или старешице, где млађе нема ни *помисла* о каквој слободној вољи, — онде се негују робови, пренемагала и претварала, улизице и пузавци, несрећници, несрећнице целог свога века, а лишајеви здравом народњем организму; онде се спремају будући шарлатани, слаби карактери и људи без срца и душе.

Као год што апсолутна владавина у политичком животу ствара и рађа денунцијанте и прљаве карактере, тако исто клоостерско васпитање

одгаја креатуре људскоме друштву. У слободи се најсигурније одхрањују људи чврста карактера и прави човекољуби.

Ко хоће другога да васпита, да га за јаван живот спреми, мора и сам да је у томе рутинира. Ко хоће да плива — мора у воду; ко хоће да васпитава за јаван живот, мора се и сам кретати у том животу. Како ли према томе стојимо са клотерским васпитањем!? Опатица, сестра милосрдница, створење које није одхранило ни једног дегенцета, која једва да што и зна за одношаје у фамилијарном животу, (или ако зна а она их мучки скрива под плашт своје црнине); та опатица да од девојчице спреми будућу верну љубу, — кад она сама не љуби, вредну домаћицу — а она сама то није, честиту Српкињу — та она је Хрватица, Немеца, Мађарица шта ли? њехну мајку — а она се одрекла свију својих; или да још спреми другу за васпитачицу, је ли то могуће?! Теорија без праксе — звоно је без клатна, сво дакле њено знање није довољно, она нема умења.

Ко је поближе обавештен о начину, како се тамо васпитава, тај ће се само згрозити. Ту се пада из једне крајности у другу; час се притворно Богу моли, а час сикће као једовита гуја. То су последице њиховог неприродног живота, то је неприрода, уједно доставерна сведоџба о њиховом нутарњем животу.

Ми учитељи добро знамо да деца нами радо подражавају, знамо да ученик и ученица много и много наследе од свога учитеља, од своје учитељице, знамо дакле, да из кластера никад добро дете нити добра приправница изаћи неће, а је ли које остало неокужене, то се може у-бројати у ретке изузетке.

Ко има ушију — нека чује!

Сремац

ПЕТКО РАЈЧЕВ СЛАВЕЈКОВ

будилац и учитељ бугарскога народа.

Име Петка Рајчева Славејкова доста је већ познато међу Славенима. Познато је као име песника још од г. 1852; као хумористе и сатирика из шездесетих година; као новинара из седамдесетих година; као учењака, историчара и лингвисте бугарскога; као педагошкога писца, и после неко време и као министра. А увек и у свему томе значило је име Славејков борца за народност и народна права, *будилоца и учитеља бугарскога народа.*

Славејков је увек радио оно, што је кад сматрао као најважније и најпотребније за бугарски народ. Отуд се он занимао тако разноврсним струкама, у којима га је свима руководила једна једина мисао: развитак укупне народне снаге.

Рођен г. 1827. у Трнову морао је тако рећи крадом да учи буугарски из неколико црковних књига, које су му случајно дошле до руке. Угњетавање од стран-фанариота беше тако окрутно, да нису ни у цркви ни у школи допуштали да се изусти бугарска реч.

Кад се поред свију тешкоћа ипак у неколико изобразио у Свиштову и у Елени под зеленим Балканом, посветио се већ у својој пет

WWW.UNIBG.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

најстаријој години учитељском позиву и још и данас је учитељ свога народа.

Школе, школе! — беше гесло тадањег времена, а и сада је. Али где да се нађу учитељи? Шта је било наравније, него да онај, који је нешто научио, научи то исто и друге; сама нужда изазвала је у школама бугарским потребу узајамног обучавања. Па тако и Славејков, пошто је учио неко време у једном месту, селио се у друго, да и тамо учи. Као учитељ учио је читати, писати, рачунати, познавати славну прошлост и опирати се фанариотама у више него шездесет бугарских општина.

У борби против фанариота грозила му је не једном смрт! И турски хандар севао је већ над његовим вратом. Доста често имао је прилике да се упозна са мрачним подрумима турских тавница. Сем тога имао је да се бори и против онога, што је најтеже: против предрасуда свога сопственога народа.

Уз то је сам собом марљиво учио и збирао. Из искуства познао је бугарски језик и његово богатство више него ико други, он га и разумева више него ико други, познаје његову чистоту и упућује младо бугарско поколење, како треба најправилније да развија свој матерњи језик.

Славејков се старао и за то, да даде народу књиге. Врло омиљени постали су његови хумористички календари за народ и његове песме. Ти календари, штампани у Цариграду, чувају се као драгоцености. Оригинали његових песама су изгорели или су му украдени — али народ их зна на памет и тако ваљда неће бити сасвим изгубљене.

Борбу против фанариота, која се развила у целом народу, окончао је Славејков славно као редактор „Македоније“ г. 1870. у Цариграду. Већи део Бугарске спасао се јарма грчких фанариота.

Кад је букнуо г. 1877. руски рат, био је баш учитељ у Старој Загори за Балканом. Приликом пљачкања посташе ту жртвом пламена и многи Славејкови рукописи, многа дела, на којима је радио целога свога живота и којих се губитак не да накнадити. Али Бугарска је постала слободна.

Славејков је доживео и збацивање турскога јарма. После многих звања, која је извршивао за време рата и руске окупације, буде од новог бугарског кнеза позван за министра. — Али Славејкову беху његова начела дража него министарска столица. Рекао је кнезу и Софији збогом и отишао је у Пловдив, да поново буде учитељ. Он је и данас тамо будилац и учитељ, и ми искрено желимо братском бугарском народу, да му промицао што дуже сачува тако врснога мужа. (Хум. Л)

ВАСПИТАЊЕ СЛЕПИХ.

Интересантно питање о настављању слепих расправљано је у Француској у једној конференцији, што је ју сазвао г. Плазол де Понтенеи, који је сам слеп од рођења

У Француској се налази 40.000 слепих људи. Четвртина истих припада имућним породицама и може да опстане без јавне милостиње. Друга четвртина у толикој је мери душевно скучена, да јој се не може ничим да накнади несрећа изгубљенога вида. Ти се морају оставити апсолутно старању општина, у којима су рођени.

Остаје их дакле око двадесет хиљада, из којих се могу лако згодном наставом начинити људи, који ће се сами за своје животне потребе старати, грађани, који ће бити од користи својој отаџбини.

Ипак се на жалост мора да констатује, да је само 1500 слепих, који су до тог степена дошли.

Каква су то занимања, за која би могли слепи да се спреме?

Они су, хвала извесним васпитним методама врло подобни, да уче науке и да постану учитељи у истима.

Г. Плазол де Потенеи износи за то један пример, који се не може одбацити, пошто га узима из свог личног искуства:

„Г. 1855. био сам ђак у лицеју у Нанту; било ми је тринаест година. Добио сам, ја слепац, против педесет и седам окатих другова прву награду из физике и геометрије.“

У осталом се нађе сваке године у Паризу по неколико слепих, који полажу учитељски испит и добијају диплому.

Музика је од свију занимања највећма приступачна за слепе. Међу њима се налази много свирача, који су се врло усавршили и важе као виртуози првога реда. Они гаје музику и у скупу, хорове и оршестре, и концерти завода за слепу младеж врло су на гласу.

Г. Плазол шта више тврди, да је познавао и слепе вајаре, међу осталима Видала, вајара животиња, који је пре неколико година добио на уметничкој изложби златну медаљу. Видал је слеп. Бар он тако вели; али чисто је тешко да се то верује.

Има многобројних ручних занимања, којима могу слепи да за-служе хлеб и сазивач конференције напоменуо је, како је г. 1873. на бечкој изложби народни завод за слепу младеж поднео аустријској царици дивну тоалету, коју су слепи питомци и питомице својом руком скројили, сашили и извезли.

Гдекад се чује питање, који слепи људи су достојни већег сажалења они који су као такви рођени или који су вид изгубили, пошто су се дуже или краће време њим служили.

Они први, рекао би човек.

Јер да их не боли у сваком тренутку оно, што не могу да схвате, морали би увек да живе са људима, који су слепи од рођења као и они, без детицаја са друштвом других људи.

Али то не може тако да буде. Околу њих, у свакоме тренутку, сећају их и таква лица, која су пуна пажње и штедње за њих, и нехотице на њихову несрећу.

Треба заштити свећу, рећи ће когод. *Свећа?* То је ствар, коју може да позна пипањем. *Заштити?* реч без смисла за њега. *Дан је; ноћ је; сунце сија; време је мутно.* Све саме фразе, које се понављају у свако доба преко дана, у свима друштвима, у којима се слепи налази и које никаква снага језика не може да му разјасни.

И ипак се чује фраза, која је постала скоро пословица, да су „слепи људи весели.“

Г. Плазол де Потенеи одбија ту блудњу:

„Мисле да су слепи људи весели, што певају. Али ако слепац

воли шум, вретање, то је да даде слободан ток обилности живота, које се опрашта и коју утроши у покрете, у песми и клици. То је весеље на површини; душа је на дну неутошна и жалостива.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Тако ваља!) По закључку школског одбора румске поджупаније управо је кр поджупан Ј. Музлер допис свима подручним школским одборима и заступствима политичних општина, у ком их позива, да у првој седници својој у претрес узму питање о повишењу учитељске плате за сва она места, где је сада установљена са 350 или 360 фор., бар на 400 ф. У допису се ст вља топло свима позванима на срце, да тај предлог прихвате, а сав је изглед, да ће тако и бити.

(Госпић.) Концем прошле године истекосе госпићком месном школском вѣћу три године и ради тога позове котарски предстојник учитеље госпићке политичке општине, да између себе поново изаберу два члана у исто вѣће. Учители и учитељице искупе се усљед тога позива и изаберу за чланове вѣћа равнајућег учитеља госпићке мушке школе П. Ј. и Пеку Станића учитеља из Д. Но котарска власт не одобри тај избор — као што се вели, што је изабрани Станић из личних обзира неповољан котарском предстојнику — него нареди нов са упутством, да се бирају учители, „који предњаче бољим теоретичким и практичним знањем илити искуством“. Но како та својства знају боље да оцене учители и како је наиме исти Станић оба учитељска испита положио с одличним успехом, то дадоше учители и учитељице госпићке општине и на новом избору своје гласове својим првашњим изабраницима, те тиме показаше, да се у суду о учитељској вредности не дају завести ваншколским обзирима, него да им једино при оба избора беше пред очима напредак школе и учитељства. Множила се таква учитељска свест! (3.)

(Загреб.) Земаљска влада живо се заузима, до подигне домаћу индустрију. Зато се отварају на обртној школи у Загребу три посебна течаја за резбарство, декоративно сликање и керамику (лончарство и лончарско сликање.) За полазење дрворезбарског течаја добили су штипендије 2 грађанска и 6 народних учитеља, а сем њих још и 3 сељака. За течај керамички добише штипендије 4 лончара из разних крајева земље. Сем тога су одређена још 3 учитеља и 2 сељака, да уче плетење кошара и културу врба и ти ће већ овог пролећа поћи о земаљском трошку у Вестин у Моравској, да уче тај занат. Који од фреквентаната сврше своје течаје са извреним успехом, тима ће се дати прилика, да своје знање усаврше после на технолошком музеју у Бечу, а након довршених наука набавиће се најбољима све оно оруђе, штв ће им за рад у дотичној грани обрта бити испрва најпотребније.

(Учители и свиларство.) Земаљски инспекторат за распрострањање свиларства у Угарској исплатио је г. 1882. и 1883 члановима народнога учитељства ове суме: за израђивање семена и микроскописање 269 ф. 64 н., дијурне за похађање предавања о свиларству 1091 ф. 73 н., за надзирање свиларских радова 1758 ф. 52 н., за награде 273 ф. 20 н., за садење дудова 174 ф. 72 н., за произведене галете 4341 ф. 64 н., дакле

укупно 7889 ф. 45 н. Толику материјалну корист имали су дакле учитељи за ове последње две године дана од свиларства, а до њихове ревности стоји, да та сума буде одјако и већа. Има учитеља, који су за продате галете примили сто и више форината, а то је зацело лена закрпа. Још је на жалост мало српских учитеља, који се баве произвађањем галета и од тог малог броја да поменемо ове: г. 1882. примили су за галете Никола Алексић учитељ у Баваништу 30 55 ф., Јован Бугарски учитељ у Парага 42 45 ф. и Александар Чешљар учитељ у Жабљу 31 ф.; г. 1883 Јован Челебић учитељ у Делиблату 52 45 ф., а Живојин Предраговић учитељ у Баваништу 36 80 ф. Дај Боже да њиховим примером пођу и други!

(Земаљска заклада за мировине) народних учитеља у грађанској Хрватској и Славонији износила је концем 1883. год. у папирима и готовом 288,893 37 ф. Од г. 1882. умножила се за 33,228 12 ф. Мировинска заклада за бившу крајину износила је пак 231,257 ф. 9½ н.

(Трговачка школа у Босни.) Варош Брчка обратила се земаљској влади са молбом за оснивање трговачке и економске школе у Брчкој и одредила је већ на ту цел 20,000 фор.

(Поклон учитељима.) Римокатолички епископат у Угарској поклонио је приликом свог последњег састанка у престоници 20,000 ф својим вероисповедним учитељима.

(Северна Америка.) У сједињеним североамериканским државама траје већ од неколико месеца жив покрет у корист школе. Тамо се централна влада налази у за нас чисто невероватној неприлици с тога, што не зна шта да уради са 100 милиона долара, који се као сувишак од лањске године налазе у државним касама. Нађоше се родољубиви људи из свију сталежа, који су ради да влади добрим саветом помогну, те покренуше јаку агитацију, да покупе што више потписа за петицију на конгрес, у којој се захтева, да се од сувишка у државним касама употреби половина, т. ј. 50 милиона на школске цели и да се та сума по броју глава раздели на поједине срезове, а влада да пази, да се раздељен новац употреби само на наставне цели. Они мотивују свој захтев међу осталим тим, да се унапређивањем школе најбоље потпомаже сиромашнија класа, јер се образовањем моралних и умних снага сваки који је у школи био оспособљава, да вештије и корисније ради, те се тим унапређује не само благостање појединаца, него посредно дебија отуд и народно богатство и државно благостање. И иначе се заузимају у северној Америци јако за школу и онда није чудо, што се тамо на све стране напредује.

(Учитељице у Немачкој.) Плата учитељица је у Немачкој уопште нижа од плате учитеља; само у Лајпцигу изједначене су у том погледу учитељице потпуно и учитељима. У многим местима немају учитељице права ни на дефинитивност ни на мировину. У јужној и средњој Немачкој положај учитељица је сарамерно најбољи; ту их је више него другде и настављају на задовољство школских власти понегде и у нижим разредама мушких или помешаних школа (као н. пр. у Штутгарту.) Зато су напротив одношаји учитељица најнеповољнији у Бремену (где и у женским школама има само осам учитељица, а остало су учитељи) и у Либеку.

(Будимешта.) По министарској наредби излазиће одсада званични школски лист „Néptanítók lapja“ дваред у недељи и то средом и суботом. Исти лист доноси од две године овамо и политичне новости. Распрострт је у земљи у 12.000 примерака.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

1. Српска читанка за ниже гимназије књига прва саставио Јован Живановић Панчево 1884. наклада књижаре браће Јовановића, 8^о с. 281. У тврдим корицама стаје ?

Наше гимназије поздравиле радосно ову књигу, али она је добро дошла и нашим учитељским и вишим девојачким школама. Како су читанке дра Јована Суботића већ застареле, а врсне читанке из краљевине не могу да се уведу у наше школе, то управо не имадосмо ми у нашим средњим заводима никакве књиге, која би служила као темељ за изучавање српскога језика и његове књижевности. Читанком Јована Живановића подмирена је дакле давно осећана потреба, а да је подмирена достојно и да одговара у свему данашњој науци о језику српском, за то нам јамчи име њезина приредиоца. Паралелно наставном плану за први и други разред гимназија унесени су у читанку чланци из свију наука, у колико се уче у тим разредима. Сем народних умотворица налазе се у истој радови Доситија Обрадовића, В. С. Караџића, Ђ. Даничића, Змај-Јовановића, Бранка Радичевића, М. Ђ. Милићевића, А. В. Поповића, Ст. Лазића, Гаје М. Матића, Ст. Новаковића, В. Живковића, Ив. Трнеког, Мите Поповића, П. Прерадовића, Н. Кретића, Ив. Филиповића, Јос. Торбара, М. Стојановића и М. Кишпатића. Нашли смо и неколико лених приповедака од Ј. Н. Буља, два чланка из читанке С. В. Поповића „Наша земља“ и један чланак из хрватске читанке за II. разред гимназијални. Чланак Јов. Живановића „Пчела“ штампан је латиницом. Читанка је штампана правописом Вуковим, а само неки чланци латиницом штампани писани су правописом југославенске академије. Из предговора видимо, да ће скорим иза ове читанке, која је намењена I. у II. разреду, угледати света и читанка за III. и IV. разред.

2. Граматика немачког језика. По Маку превео и прерадио Стево Чутурило. I. дио. Панчево, 1884. Наклада књижаре браће Јовановића. 8^о с. 77 Цена 25.

И ова књига беше врло потребна, јер одкако је сасвим распродана позната Траптова књига, немамо ниједнога учебника, по ком би се предавао немачки језик у нашим средњим школама, у којима је свима обавезан предмет. Дело Маково, по ком је ова књига израђена, прописано је у руским средњим школама, а и г. Чутурило је познат као искусан педагог, који и сам предаје немачки језик у крагујевачкој гимназији, те по томе имамо разлога да судимо, да је добар избор учињен и да смо добили ваљано упутство за учење немачког језика. Писац се служи у својој књизи готским писменима, а ми мислимо, да је требао да прихвати латиницу, за што се агитује јако и у самој Немачкој, а у неким швајцарским кантонима већ сада се једино латиницом штампају школске

књиге. Разуме се да је та примедба узгредна и да се не дотиче унутарње валаности дела. Још да приметимо, да је ова немачка граматика писана јужним наречјем.

3. *Јестаственица за малу децу, уредно Др. Ник. Ј. Петровић. У Београду 1884. Издање књижаре В. Валожића 8^о с. 65. Цена је 60 пара дин.*

Књига ова доноси добре описе домаћих животиња, главнијег воћа, кукуруза, пшенице, купуса, насуља и неколико минерала. Описивање је лако и према схватању деце, понегде зачињено и песмом, а уз исто иду добре и разговетне слике. Примећујемо, да се у цвету јабуке и крушке (с. 46. и 48.) не налази по један тучак него по *вет* (стубића). Препоручујемо горњу књижицу пажњи учитеља и родитеља, који ће њом своју децу врло обрадовати. Књига се и по спољашности врло лепо представља, а цена јој је сасвим умерена.

Р А З Н О.

(*Руски родољуби.*) Пријатељи народног напредка у Русији путем јавних листова захтевају од владе и од св. синода, да се простом народу даје основно образовање у духу вере и благодетности хришћанске; да се свештенству у строгу и озбиљну дужност стави, да уз сваку цркву подигне и држи народну школу и да у њој ђакони и певци под свештениковим надзором децу уче и васпитавају; да се свештеницима од духовне власти заповеди да сваке недеље и празника у цркви приповедају и уче народ; даље да се срезким и местним властима наложи да заведе земљоделске и обртничке школе за одраслију младеж, и да влада и власти подижу углед свештенства и учитељства и да се о бољем материјалном стању свештеника и учитеља старају. Не били и српски родољуби све ово захтевати и желити могли?

(*Панчево.*) Познати српски књижар и посланик на српско-народном сабору г. Каменко Јовановић предао је српској православној општини у Панчеву 300 фор. у државним папирима, да се отуд оснује фонд за потпомагање српске православне сиротиње и уједно је обећао, да ће и у будуће по могућству прилагати у овај фонд. (Н. Г. Л.)

(*Дар.*) Познати српски родољуб г. Лазар Дунђерски веленоседник из Сентокаша изволео је по примеру свога оца покојнога уваженог старине Геце Дунђерског претплатити „Школки Лист“ за ову годину сем за себе још и за г. Светозара Вукашиновића учитеља у Маишу и за г. Живана Филиповића учитеља у Дубовцу. У име обдарених нека му је изречена топла захвалност!

(*Бачки немири.*) У Француској трају ферије о новој години четири дана; Французи славе на име нову годину као велики празник и даривају се узајмно. Прошле године дозволио је тадањи министар Диво о новој години 8 дана ферија; али садањи министар Фалијер наредио је, да се у будуће остане опет при старом, т. ј. да се са наставом сврши 29. децембра и 3. јануара да се опет отпочне. Међутим се та наредба није хтела никако да допадне г. гимназијалцима у Монпеље и почели су да се буне. Но чим је после тога „побуњеницима“ телеграфски попрећено,

да ће их без „милости“ опустити из завода, покорише се пријатељи ду-
гих ферија муком „тиранској“ наредби министровој. Много „јуначније“
владаше се Паризлије. Екстернисте лицеја „Кондорсе“ скупили се, да при
пиву и цигаретлама већају о даљим корацима, које би ваљало предузети
и инсултовали су гостионичара, који је узео себи слободу да господичиће
усаветује, а кад се полиција појавила, стадоше на њу бацати чаше и
градити од столова и столица барикаде. Тек кад је пошло за руком, да
се затворе три прве коловође „бунта,“ повраћен је међу ђацима опет
пређашњи мир. — У Пловдиву у Источној Румелији био је такођер ђачки
„бунт“. Ученици тамошње гимназије били су незадовољни са неким својим
професорима и подигоше „буну“, коју су морали чак жандари да утишају.

НЕКРОЛОГ.

На три Јерарха о. г. сахрањен је у Старој Паланци *Прока Лазик*
умировљени учитељ Силбашки. Покојник је свршио учитељску школу у
Сомбору 1825. дакле пре 58 година. Служио је најпре као учитељ у
Гложанима 24 године а затим у Силбашу 21 годину, где је пре 13 година
капљом ударен изнемогао и тек на заузимање државне школске власти
добрио је нешто мировине од општине Силбашке, са којом је врло бедно
последње дане живота свог провео. Учитељи и учитељице у Паланци са
својим ученицима учинише последњу почаст при укупу покојног ветерана
учитељског, а г. К. Јанковић говорио је у цркви при опелу надгробно
слово, у коме је тужно описао како пролазе трудбеници на пољу србске
народне просвете, кад остаре и изнемогну.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се учитељ у Брчком. Плата 425 ф., стан и огрев Од компетента се иште
да је добар појак, ма и не био испитан учитељ. Обратити се одмах писмено упр. учит.
школе у Сомбору.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

За учитеља у Приједору изабран је приправник Миливој Војводић,
а учитељ у Вел. Грђевцу Јосип Малетић постављен је учитељем у Каменици.

НОВЕ КЊИГЕ.

Брачна правила. Поуке младожењама, невестама и младим женама,
како треба у брачном животу да се владају. По Книгеу. Издање српске
књижаре Браће М. Поповића у Новоме Саду, 1884. 8^о с. 29. Цена 20 н.

Зборник позоришних дела свеска шеснаеста. Еј људи, што се не
жените или под паучом. Шаљива игра у четир чина. По немачком од
Јулија Розена. За српску позорницу прерадио Бранко М. Јовановић.
Издање српске књижаре Браће М. Поповића у Новоме Саду, 1884. 8 с.^о
152. Цена 50 н.

ЈАВНА КОРЕСПОДЕНЦИЈА.

Сл. упр. срп. уч. школе у Карловцу. Од Ваших уписника захтевали су г. г.
Војводић, Газибара, Бараћ и Радосављевић, да им се лист шаље на њихове садање
адресе. С тога посламо 4 броја мање. Молимо да нас известите, на које су се време
дотични претплатили. — Сл. председништву срп. цркв. шк општине у Т. Вечеју. Лист
се шаље уредно тамошњој школи, и слан је и лане, али нам сл. општина дугује још прет-
плату за прошлу годину. Молимо да се та маленкост од 3 фор. намири, а рекламоване
овогодишње бројеве послали смо и по други пут. — Сл. уредништву „Црногорке“. Од
Вашег листа добисмо само 1. и 2. број.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.